

TÜRKİYE’NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ SERÜVENİ VE GÜMRÜK BİRLİĞİ’NİN GELECEĞİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER¹

Ahmet İNNECİ²

1. GİRİŞ

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında imzalanan 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile 1996 yılından itibaren Gümrük Birliği’nin (GB) yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. GB ile Türkiye ve AB arasında sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerinin ticaretinin serbest bir şekilde yapılması, haksız rekabete neden olabilecek tüm vergi, eş etkili vergi ve kısıtlamaların kaldırılması kararlaştırılmıştır. Bunun yanında Türkiye, AB’nin üye olmayan ülkelere uyguladığı ortak dış ticaret politikasını kabul etmiştir. Ayrıca gümrük mevzuatının AB mevzuatına uyumlaştırılması kararı alınmıştır.

Türkiye’nin GB’ye dahil olmasındaki temel amacı AB’ye tam üyelik sağlanmasıdır. Ancak AB’ye üye olmadan GB’ye üye olunması Türkiye açısından birçok sorunu beraberinde getirmiştir. AB’nin anlaşma imzaladığı ülkelere gelen mallar ülkemize gümrüksüz bir şekilde girebilirken, aynı ülkelere Türkiye’den gümrüksüz olarak gidebilmesi için o ülke ile serbest ticaret anlaşması (STA) yapılması gerekmektedir. Bu durum, ülkemize gelecek malların gümrüksüz bir şekilde gelmesine, ancak ülkemizde üretilen ve ihraç edilen malların gümrük vergilerine tabi olmasına neden olmaktadır. Yine AB’nin imzaladığı ve doğrudan ülkemizi etkileyen serbest ticaret anlaşmalarında ve alınan kararlarda Türkiye’nin söz sahibi olmaması ülke menfaatleri bakımından büyük sorunlar doğurmaktadır.

Çalışmada Türkiye’nin GB’ne dahil olma süreci ve sonrası yaşanan gelişmeler ele alınacaktır. Bunun yanında gümrük birliği anlaşmasının ardından Türkiye ekonomisinin temel bileşenlerindeki değişimler incelenmiş ve gümrük birliğinin ekonomik etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın son kısmında ise Türkiye’nin mevcut GB anlaşmasının ortaya çıkardığı sorunlara değinilecek ve güncellenmesi gereğine yönelik açıklamalar yapılacaktır.

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ’NİN ORTAYA ÇIKIŞI

GB, üye ülkeler arasındaki ticaretin herhangi bir gümrük vergisi, eş etkili vergi ve miktar kısıtlamalarına ve her türlü eş etkili kısıtlamalara tabi tutulmaksızın yapıldığı ve birliğe üye olmayan ülkelere karşı üye devletlerin ortak gümrük tarifesi uyguladığı bir ekonomik entegrasyon çeşidi olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2004; Hatipler, 2011: 17). GB’nin ortaya çıkışı II. Dünya Savaşı sonrasına rastlamaktadır. Savaş sonrası ekonomileri zarar gören

¹ Bu çalışma 30-31 Ekim 2021 tarihlerinde düzenlenen 6. Uluslararası İstanbul Bilimsel Araştırmalar Kongresi’nde sunulan tebliğin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

² Öğr. Gör. Dr., Pamukkale Üniversitesi Çivril Atasay Kamer MYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Maliye Programı, ainnecei@pau.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1229-7182.

ülkelerin ekonomilerini düzeltmeleri, ticaret önündeki engellerin kaldırılarak dış ticaret hacimlerini arttırmaları ve böylece kalkınma çabalarına destek vermek amacıyla uluslararası kuruluşların oluşturulması düşüncesi hakim olmaya başlamıştır. Bu düşüncelere paralel olarak gelişmiş ülkeler çeşitli toplantılar düzenleyerek özellikle uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırarak ülke ekonomilerini geliştirme konusunda anlaşmaya varmışlardır.

İlerleyen süreçte yaklaşık 50 ülke uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi amacıyla “Uluslararası Ticaret Örgütü” (ITO-International Trade Organisation)’nü kurmayı amaçlamışlar ancak kuramamışlardır. ITO’nun kuruluşuna ilişkin görüşmeler devam ederken, çeşitli mallar üzerindeki tarifelerde indirim yapılması ve bu indirimleri uygulamaya koymak amacıyla, 23 ülke 1947’de Cenevre’de Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT-General Agreement on Tariffs and Trade) imzalanmıştır (Irvin, 1995: 323; GİB, 2009). İlerleyen süreçte uluslararası ticaretin önündeki tüm engellerin kaldırılmasına yönelik görüşler daha da etkin bir şekilde görüşülmeye başlamış ve somut adımların atılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Buna paralel olarak, 1951 yılının Nisan ayında Almanya, Fransa, Belçika, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg Paris Antlaşması ile kömür ve çelik ticaretinin önündeki engellerin kaldırılması ve bu ürünlerin serbest dolaşımı amacına yönelik Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nu (AKÇT) kurmuşlardır. 1957 yılının Mart ayına gelindiğinde, AKÇT’yi kuran 6 üye devlet kömür ve çelik dışındaki mallar ile işgücü, hizmet ve sermayenin de serbest bir şekilde dolaştığı bir ortak bir pazar kurulması amacıyla Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kurmuşlardır. Ve nihayet 1968 yılına gelindiğinde üye devletler arasındaki ticaretin herhangi bir gümrük vergisi, eş etkili vergi ve miktar kısıtlamalarına ve her türlü eş etkili kısıtlamalara tabi tutulmaksızın yapıldığı ve birliğe üye olmayan ülkelere karşı üye devletlerin ortak gümrük tarifesi uyguladığı GB yürürlüğe girmiştir. İşte bugünkü AB’nin temelleri GB ile oluşturulmuştur (Tokatlıoğlu, 2005: 50).

3. TÜRKİYE’NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ’NE KATILIMI VE GÜMRÜK BİRLİĞİ’NİN KAPSAMI

Türkiye’nin tarihsel süreçte her zaman Avrupa ile bütünleşmeye çalıştığı görülmektedir. AET’nin kurulmasının ve üye ülkeler arasındaki ticarete tüm engellerin kaldırılması Türkiye’nin bu isteğinin daha da artmasına neden olmuştur. Türkiye AET’ye 1959 yılında katılım için başvurmuştur. Bu istek üzerine Türkiye-AET arasında yürütülen görüşmelerin ardından 1963 yılında Ankara Anlaşması imzalanmış ve 1964 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma Türkiye’nin AET’ye doğrudan üye olmasını değil, AET ile bir ortaklık kurma ve bu ortaklığın geliştirilmesi suretiyle Topluluğa katılımının gerçekleştirilmesi esasına dayanmaktadır (Arat, 1995: 589). Ankara Anlaşması ile Türkiye’nin hazırlık, geçiş ve son dönem olmak üzere üç aşamadan geçerek Topluluğa üye olması hedeflenmiştir. Hazırlık dönemi Ankara Anlaşması’nın imzalanmasından Katma Protokole kadar geçen süreçtir. 23 Kasım 1970 tarihinde Brüksel’de imzalanan ve 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ile 22 yıl sürecek geçiş dönemi başlamıştır. Katma Protokol’ün imzalanmasının ardından 1971 yılının başında AB, Türkiye menşeli sanayi ürünlerindeki gümrük vergileri sıfırlanmış ve Türkiye’nin de AB menşeli sanayi ürünlerindeki vergileri tedricen kaldırması hedeflenmiş ve GB’nin yürürlüğe girmesi için 22 yıllık bir süre tanınmıştır (Doğan, 2004).

22 yıllık geçiş sürecinin ardından 6 Mart 1995 tarihinde Brüksel’de yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan 1/95 sayılı Karar ile Gümrük birliği oluşturulmuş ve 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böylece Ankara Anlaşması’ndaki son döneme geçilmiştir. 1/95 sayılı Karar ile Topluluk ile Türkiye arasında aslında bir GB anlaşması kurulmamış, Türkiye var olan GB’ye girişi sağlanmıştır. Çünkü Türkiye GB kapsamındaki mevcut ve gelecekteki muktesabatını benimseyeceğini ve çıkacak yorum ve uygulama sorunlarını Avrupa Toplulukları Adalet Divanı içtihatları çerçevesinde çözeceğine dair taahhütte bulunmuştur (Can, 2003: 28). Ayrıca 1/95 sayılı Karar’ın 28’inci maddesine göre Türkiye kararın yürürlüğe girdiği tarihte, Topluluk Gümrük Kodunu oluşturan 12 Ekim 1992 tarih ve 2913/92 sayılı Konsey Tüzüğü ile onun uygulama hükümlerini belirleyen 2 Temmuz 1993 tarih ve (EEC) 2454/93 sayılı Komisyon Tüzüğünü temel alan malların menşei, gümrük değeri, gümrük alanına girişi, gümrük beyanı, serbest dolaşıma giriş, askıya alma işlemleri ve ekonomik etkisi olan gümrük işlemleri, malların dolaşımı, gümrük borcu ve itiraz hakkı konularına ilişkin hükümleri kabul etmektedir.

Türkiye ile AB arasında kurulan GB, sanayi malları ile işlenmiş tarım ürünlerindeki gümrük vergileri ile eş etkili vergi ve resimler, ithalat ve ihracattaki miktar kısıtlamaları ve eş etkili tüm tedbirler tamamen kaldırılmıştır. Buna ek olarak Türkiye AB’ye üye olmayan ülkelere AB’nin ortak gümrük tarifesini uygulayacak ve gerektiğinde kendi gümrük tarifesini ortak gümrük tarifesine uyumlaştırmak için değişiklikler yapabilecektir. Yine Türkiye haksız rekabete neden olabilecek tüm uygulamaları kaldıracaktır.

4. GÜMRÜK BİRLİĞİ’NİN TÜRKİYE’NİN TİCARET HACMİ VE DENGESİNE ETKİSİ

GB, ülkelerin birbirleriyle olan ticaretlerindeki her türlü engelin kaldırılarak ticaretin serbestleşmesine imkan tanıyan bir ekonomik entegrasyon türüdür. GB yanında ülkeler karşılıklı serbest ticaret anlaşmaları yaparak, ortak pazar kurarak ya da ekonomik ve parasal birlikler kurarak da ticaretin önündeki engelleri kaldırabilmektedirler. Ülke ekonomilerinin dışa açılması ve ülkeler arasındaki ticarete tüm kısıtlamaların kaldırılması doğal olarak ülke ekonomilerini çeşitli açılardan etkilemektedir.

GB’nin üye ülke ekonomilerini birçok açıdan etkilediği görülmektedir. GB’nin ekonomik etkileri statik ve dinamik etkiler olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Statik etkiler, GB’nin milli gelir üzerinde bir defalık yarattığı ve kısa süreli etkilerdir. Bu etkiler ülkenin ticaret, üretim ve tüketim düzeylerinde meydana gelmektedir (Doğan, 2004; Yıldırım ve Dura, 2007: 142-143). Dinamik etkiler ise GB’nin uzun süreli olarak teknoloji, yatırım, rekabet, sermaye üzerindeki meydana getirdiği değişimlerdir (Yıldırım ve Dura, 2007: 146). GB’nin Türk imalat sektörünün verimlilik ve rekabet düzeyine olumlu etkilerde bulunduğu, Türkiye’nin yabancı yatırımcılar açısından daha tahmin edilebilir ve istikrarlı bir ülke haline gelmesine katkıda bulunduğu görülmektedir (Avrupa Birliği Bakanlığı; Arıkan, 1996).

GB’ye üyeliğin ardından Türkiye’nin dış ticaret hacminde de önemli değişimlerin olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda Türkiye’nin 1993 ilâ 2019 yılları arasında genel dış ticaret ve AB ile dış ticaret verilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Tablo 1’e dikkat edildiğinde

GB'ye üyeliğin ardından gerek ithalat gerekse ihracat hacimlerinin arttığı görülmektedir. Tabloya dikkat edildiğinde 1996 yılında yaklaşık 67 Milyar Dolar olan dış ticaret hacminin, 2000 yılında yaklaşık 82 Milyar Dolara, 2010 yılında yaklaşık 200 milyar dolara ve 2019 yılında yaklaşık 375 Milyar Dolara ulaştığı görülmektedir. Günümüzde ise bu rakam yaklaşık 500 Milyar Dolardır. GB sonrası AB ile yapılan ticaretin de hacminde önemli değişimler olmuştur. Buna göre 1996 yılında yaklaşık 33 Milyar Dolar olan ticaret hacmi, 2000 yılında yaklaşık 40 Milyar Dolara, 2010 yılında yaklaşık 113 Milyar Dolara, 2019 yılında ise yaklaşık 136 Milyar Dolara yükselmiştir. Tablodaki verilere dikkat edildiğinde küresel krizler ile ülkemizde yaşanan krizlerin ticaret hacimlerini olumsuz etkilediği görülmektedir. 1997 yılı Asya mali krizi, 1998 yılı Rusya krizi, 2001 yılı Türkiye krizi ve 2009 yılı küresel ekonomik krizin etkileri her alanda olduğu gibi dış ticaret rakamları üzerinde de olumsuz etkilere neden olmuştur. Kriz dönemleri dışında gerek genel dış ticaret hacminin gerekse AB ile dış ticaret hacminin genel olarak yükseliş eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Türkiye'nin Dış Ticaret Hacmi (1993-2019), (Milyon Dolar)

Yıl	Toplam Dış Ticaret				AB ile Dış Ticaret			
	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi	Dış Ticaret Hacmi	AB ile Dış Ticaret Hacmi		Dış Ticarete AB'nin Payı (%)	
					İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
1993	15.345	29.428	-14.083	44.773	7.599	13.875	49,5	47,1
1994	18.105	23.270	-5.164	41.375	8.635	10.915	47,6	46,9
1995	21.637	35.709	-14.071	57.346	11.078	16.861	51,1	47,2
1996	23.224	43.626	-20.402	66.851	11.328	21.838	48,7	50
1997	26.261	48.558	-22.297	74.819	11.959	23.364	45,5	48,1
1998	26.973	45.921	-18.947	72.895	13.095	22.613	48,5	49,2
1999	26.587	40.671	-14.084	67.258	13.621	20.347	51,2	50
2000	27.774	54.502	-26.727	82.277	13.651	25.804	49,1	47,3
2001	31.334	41.399	-10.064	72.733	15.400	17.926	49,1	43,3
2002	36.059	51.553	-15.494	87.612	17.432	23.259	48,3	45,1
2003	47.252	69.339	-22.086	116.592	23.809	31.656	50,3	45,6
2004	63.167	97.539	-34.372	160.706	31.154	43.813	49,3	44,9
2005	73.476	116.774	-43.297	190.250	35.610	48.085	48,4	41,1
2006	85.534	139.576	-54.041	225.110	41.322	54.309	48,3	38,9
2007	107.271	170.062	-62.790	277.334	52.119	62.995	48,5	37
2008	132.027	201.963	-69.936	333.990	55.549	69.254	42	34
2009	102.142	140.928	-38.785	243.071	41.288	53.142	40,4	37,7
2010	113.883	185.544	-71.661	299.427	45.697	67.710	40,1	36,4
2011	134.906	240.841	-105.934	375.748	54.436	85.598	40,3	35,5
2012	152.461	236.545	-84.083	389.006	50.700	82.027	33,2	34,6
2013	151.802	251.661	-99.858	403.463	54.253	86.176	35,7	34,2
2014	157.610	242.177	-84.566	399.787	58.610	82.851	37,1	34,2
2015	143.838	207.234	-63.395	351.073	53.441	73.139	37,1	35,2
2016	142.529	198.618	-56.088	341.147	56.657	72.180	39,7	36,3
2017	156.992	233.799	-76.806	390.792	64.302	78.656	40,9	33,6
2018	167.920	223.047	-55.126	390.967	72.847	73.366	43,3	32,8
2019	146.174	202.704	-31.239	374.169	72.308	63.943	42,1	31,5

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak tarafınca hazırlanmıştır.

Tablo 1'e dikkat edildiğinde AB ile dış ticaretin toplam dış ticaret içindeki payının 1996 yılında % 49,6, 2000 yılında % 47,9, 2005 yılında % 43,9, 2010 yılında % 37,8, 2015 yılında % 36 ve 2019 yılında % 36,4 olduğu görülmektedir. Verilere dikkat edildiğinde AB ile ticaretin kriz dönemleri dışında genel olarak arttığı ancak toplam ticaret içindeki payının yıllar itibarıyla

azaldığı görülmektedir. Bu durum Türkiye ile AB arasındaki ticaret hacminin azalmasından değil, Türkiye'nin yeni pazarlara açılmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle AB ülkeleri hariç diğer Avrupa ülkeleri ve Asya ülkeleri yapılan ticaretin son 20 yılda hızla arttığı görülmektedir. Bu nedenle her ne kadar toplam dış ticaret içinde AB ile yapılan ticaretin oranı düşüşte olsa da, Türkiye'nin en önemli ticaret ortağının AB ülkeleri olduğu gerçeği değişmemektedir.

5. TÜRKİYE'NİN GÜMRÜK BİRLİĞİ ANLAŞMASININ MEVCUT SORUNLARI VE GÜNCELLENMESİ GEREĞİ

Türkiye ile AB arasında imzalanan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile 1996 yılından itibaren yürürlüğe girmesi kararlaştırılan GB ile Türkiye ve AB arasında sanayi ve işlenmiş tarım ürünlerinin ticaretinin serbest bir şekilde yapılması, haksız rekabete neden olabilecek tüm vergi, eş etkili vergi ve kısıtlamaların kaldırılması, Türkiye'nin AB'nin üye olmayan ülkelere uyguladığı ortak dış ticaret politikasını kabul etmesi ve Türk gümrük mevzuatının AB mevzuatına uyumlaştırılması kararı alınmıştır. İlgili Karar'da GB'nin kapsamının belirli kriterlerle sınırlandırıldığı görülmektedir. Nitekim GB sanayi mallarının ticaretinde her türlü vergiden muafiyet sağlarken, işlenmiş tarım ürünleri bakımından sadece sanayi payına muafiyet tanınmakta, tarım payına muafiyet tanınmamaktadır. Temel tarım ürünleri ticareti, hizmet ticareti ve kamu alımları GB kapsamına dahil edilmemiştir.

GB kapsamında Türkiye'nin önündeki en önemli sorun serbest ticaret anlaşmalarıdır. GB anlaşması gereğince AB, GB'ye üye olmayan bir ülke ile STA imzaladığı taktirde Türkiye bu anlaşmaya uyum sağlamak zorundadır. Bu durum, anlaşmaya herhangi bir şekilde müdahil olamayan Türkiye'nin anlaşma şartlarına uymasını gerekli kılmaktadır. Örneğin AB bir ülke ile yaptığı STA ile bir eşyanın ithalindeki gümrük vergilerini sıfırladığında, Türkiye GB gereği bu anlaşmaya uyum sağlamak zorundadır. Dolayısıyla anlaşma imzalanan ülke Türkiye'ye o eşyayı ihraç ettiğinde eşya gümrük vergileri olmaksızın Türkiye Gümrük Bölgesine giriş yapabilmektedir. Ancak aynı eşyayı Türkiye ilgili ülkeye ihraç ettiğinde gümrükten girişte gümrük vergileri uygulanacaktır. Türkiye AB üyesi ülke olmadığı için AB'nin STA imzaladığı ülke ile gümrük vergilerini sıfırlamak için ayrıca STA imzalamak zorunda kalmaktadır. Yine AB ile STA imzalamış bir ülke, Türkiye'ye bir eşya ihraç edeceği zaman eşyayı önce AB'ne ihraç edip oradan Türkiye'ye ihraç ederek, doğrudan Türkiye'ye ihraç edilmesi durumunda ortaya çıkabilecek gümrük vergilerinden kaçınılabilmektedir.

Türkiye'nin GB anlaşması ile ilgili diğer bir sorun da anlaşmanın kapsamı ile ilgilidir. GB, işlenmiş tarım ürünleri ile sanayi ürünlerini kapsamaktadır. Türkiye'nin sanayi ürünlerinin üretimi ve dolayısıyla ihracı konusunda AB ülkelerinin oldukça gerisinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla büyük sanayi malı ithalatçılarından biri olarak ülkemiz, bir sanayi malını AB ülkelerinden ithal ettiğinde, mal ülkemize gümrük vergileri ve diğer kısıtlamalar olmaksızın girebilmektedir. Her ne kadar Türkiye de ürettiği sanayi mallarını AB üyesi ülkelere gümrüksüz bir şekilde ihraç edebilse de, anlaşmanın bu kısmından AB ülkelerinin daha çok yarar sağladığı açıktır. Benzer bir durum işlenmiş tarım ürünleri bakımından da geçerlidir. İşlenmiş tarım ürünleri ticareti bakımından da Türkiye AB ülkelerinin oldukça gerisinde kalmakta ve bu ticarete dış ticaret açığı vermektedir.

Türkiye'nin özellikle temel tarım ürünleri ve hizmet sektöründe AB ülkeleri ile yarışabildiği söylenebilir. Ancak GB kapsamında işlenmiş tarım ürünleri bakımından sadece sanayi payına muafiyet tanınmakta, tarım payına muafiyet tanınmamakta, temel tarım ürünleri ve hizmet sektörü de kapsamda yer almamaktadır. Temel tarım ürünlerine ilişkin ticaret karşılıklı tavizler verilerek yürütülmektedir. Bu tavizler kapsamında Türkiye tarım ürünlerinin büyük bir kısmını herhangi bir gümrük vergisine tabi tutulmaksızın AB ülkelerine ihraç edebilmektedir. Ancak bu aşamada da AB ülkelerinin giriş fiyatı, kalite standardı vb. uygulamaları nedeniyle temel tarım ürünleri ticaretinde istenilen hacme ulaşılamamaktadır.

Hizmet ticaretinde ise Türkiye'nin AB ülkelerine büyük olmasa da bir üstünlük kurduğu görülmektedir. Hizmet ticaretinde 2018 ve 2019 yıllarında yaklaşık 2,5 Milyar Dolarlık fazla verilmiştir (TÜİK). Hizmet ticaretinin GB kapsamına dahil edilmesi halinde hacminin artacağı ve dolayısıyla ülkeye kaynak girişinde artışa neden olacağı, hizmet sektörünün gelişmesine ve rekabet koşullarının iyileşmesine imkan tanıyacağı açıktır.

GB anlaşmasının yukarıda yer verilen hükümleri Türkiye açısından büyük bir gelir kaybına neden olmaktadır. AB'nin imzaladığı STA'lara Türkiye'nin zorunlu olarak taraf olması, GB anlaşması kapsamında Türkiye açısından dezavantajlı ürünlerin yer alması, göreceli olarak daha ileride olduğumuz hizmet ve tarım ürünlerinin ticaretlerinin yer almaması dış ticaret dengemiz açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

6. SONUÇ

GB bir ekonomik entegrasyon türü olarak anlaşmaya taraf ülkelerin karşılıklı çıkarlarını sağlamaya yönelik bir harekettir. Türkiye açısından GB'ne üye olunması, AB'ye üye olma yolunda geçilmesi gereken aşamalardan biridir. AB, Türkiye'nin AB'ye üyeliği için son aşaması GB olan üç aşamalı bir süreç belirlemiştir. Geride kalan 26 yıllık süre içinde Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin birçok görüşme yapılsa da ilerleme kaydedilememiştir. Dolayısıyla sonu belli olmayan GB anlaşmasına ilişkin düzenlemeler yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye AB üyesi bir ülke olmadığından imzalanan STA'larda söz hakkına sahip değildir, ancak alınan kararları uygulamaktadır. Bir ülkenin en önemli egemenlik göstergelerinden biri olan vergilendirmede söz sahibi olamama durumu, bağımsız politika uygulama konusunda egemenlik hakkına zarar vermektedir. Yapılacak güncelleme ile Türkiye'nin kendi dış ticaret politikasında söz sahibi olabilmesi için imzalanan STA'lara taraf olması sağlanmalıdır. Yine tarım ve hizmet sektörü ticareti de GB kapsamına dahil edilmelidir.

Türkiye ile AB arasında GB'nin güncellenmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmalarının hızlı bir şekilde sonuçlanması için gereken adımların ivedilikle atılması gerekmektedir. Nitekim yakın gelecekte Türkiye'nin AB üyeliği zor görünmektedir. GB anlaşmasının mevcut haliyle devamı halinde sorunlar derinleşecektir.

KAYNAKÇA

- Arat, T. (1995). Avrupa birliği ile türkiye arasındaki ilişkiler ve gümrük birliğinin yeri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 44(1), 587-606.
- Arıkan, Z. (1996). Gümrük birliği ve etkileri. Yaklaşım Dergisi. (88).
- Can, H. (2003). Türkiye-avrupa topluluğu ortaklık ilişkisinin hukuki çerçevesi. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. 3(1), 19-43.
- Doğan, N. (2004). On yıllık dönemde gümrük birliği'nin etkileri ve sonuçları üzerine bir değerlendirme. (<https://www.mevzuatdergisi.com/2004/07a/02.htm>). (25.10.2021).
- Gelir İdaresi Başkanlığı (2009). GATT bilgilendirme rehberi. (<https://www.verginet.net/Dokumanlar/2009/haber/gatt95.pdf>). (27.10.2021).
- Hatipler, M. (2011). Türkiye-Ab gümrük birliği antlaşması ve antlaşmanın türkiye ekonomisi üzerine etkileri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 13(1), 14-32.
- Irvin, D. A. (1995). The GATT in historical perspective. The American Economic Review. 85(2), 323-328.
- Tokatlıoğlu, M. Y. (2005). Türkiye'de dış ticaretin vergilendirilmesi ve avrupa birliği. Akdeniz İİBF Dergisi. 3(10), 46-72 .
- Türkiye İstatistik Kurumu. Dış Ticaret. (<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=dis-ticaret-104&dil=1>). (08.05.2022).
- Yıldırım, E. ve Dura, C. (2007). Gümrük Birliği'nin türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri konusundaki literatüre bir bakış. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. (28), 141-177.

